

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Matúš Babják
Article / Článok: Recenzia na knihu: Nová studená vojna: Spojené štáty, Rusko a Čína od Kosova po Ukrajinu
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2025.28.1.125-130>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

BABJÁK, M. 2025. Recenzia na knihu: Nová studená vojna: Spojené štáty, Rusko a Čína od Kosova po Ukrajinu. In *Politické Vedy*. Vol. 28, no. 1, pp. 125-130. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2025.28.1.125-130>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

RECENZIA NA KNIHU: NOVÁ STUDENÁ VOJNA: SPOJENÉ ŠTÁTY, RUSKO A ČÍNA OD KOSOVA PO UKRAJINU¹

BOOK REVIEW: THE NEW COLD WAR: THE UNITED STATES, RUSSIA, AND CHINA FROM KOSOVO TO UKRAINE

Matúš Babják*

ACHCAR, G. 2023. *The New Cold War: The United States, Russia, and China from Kosovo to Ukraine* [Nová studená vojna: Spojené štáty, Rusko a Čína od Kosova po Ukrajinu]. Chicago: Haymarket Books, 2023. 376 s. ISBN 978-1-64259-910-7.

Gilbert Achcar je emeritný profesor rozvojových štúdií a medzinárodných vzťahov na Londýnskej univerzite, kde pôsobí na Škole orientálnych a afrických štúdií. Z hľadiska výskumnej tematiky sa tento socialistický akademik s libanonskými koreňmi, ktorý bol v minulosti vo svojej domovine členom Revolučnej komunistickej skupiny, špecializuje na globalizáciu a zahraničnú politiku Spojených štátov amerických. **Achcarov** svetonázor a ľavicové politické presvedčenie jasne presakujú aj do jeho najnovšej knihy s názvom *Nová Studená Vojna: Spojené štáty, Rusko a Čína od Kosova po Ukrajinu*. Kniha ponúka kontroverznú, no podnetnú analýzu eskalujúceho napätia v rámci „strategickej triády svetových mocností“ (s. 31) tvorenú Spojenými štátmi, Ruskom a Čínou. **Achcar** argumentuje, že svetové spoločenstvo zažíva novú studenú vojnu, pričom fundamentálnym katalyzátorom jej vypuknutia bola agresívna zahraničná

* Mgr. Matúš Babják pôsobí ako interný doktorand na Katedre medzinárodných vzťahov a diplomacie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01, Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: matus.babjak@umb.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2025.28.1.125-130>

¹ Táto recenzia bola vypracovaná s podporou Štipendia pre excelentných PhD. študentov a študentky (R1) – UMB v Banskej Bystrici; ŠPP: 0HV04401; Číslo zmluvy o PPM/NFP: 09I03-03-V02-00011/2023/VA; Kód ISPO/ITMS: 09I03-03-V02-00011.

politika USA.

V úvodných pasážach recenzovanej publikácie autor kritizuje americkú politiku voči postsovietskemu Rusku 90. rokov. Tú charakterizovala výrazná podpora **Borisa Jelčina**, ktorého nekompetentnosť a nepopularita medzi ruskými voličmi spôsobila, že sa stal prakticky závislý na finančných pôžičkách Medzinárodného menového fondu – organizácie, ktorá podľa autora Rusku opakovane požičiavala peniaze na popud Washingtonu. Danú taktiku Bieleho domu označuje **Achcar** za rusofóbnu, pomstychtivú a deštruktívnu. Dokonca tu nachádza premisu s Versaillskou zmluvou z roku 1919, ktorou víťazi I. svetovej vojny implementovali ostrakizačné podmienky pre porazené Nemecko, čo sa onedlho ukázalo ako kontraproduktívne – ako rozbuška II. svetovej vojny. **Achcara** znepokojuje najmä oslabenie ruského hospodárstva, ktoré v 90. rokoch zažilo neoliberalnú „šokovú terapiu“ (s. 143), vedúcu k ekonomickému prepadu, poklesu životnej úrovne, nárastu kriminality a ústupu demokratizácie na úkor autoritárskych praktík, čo z dlhodobého hľadiska vytvorilo živnú pôdu pre vzostup **Vladimira Putina**. **Achcar** v knihe predstavuje alternatívne riešenie toho, ako mal v 90. rokoch vyzerat' prístup USA k Rusku, zotavujúceho sa z pádu sovietskeho režimu. Konkrétne píše o veľkorysej ekonomickej pomoci v štýle Marshallovho plánu, ktorá by krajinu nasmerovala cestou ekonomickej prosperity, politickej stability a kladných diplomatických vzťahov s Bielym domom. V tejto súvislosti je však nutné poznamenať, že **Achcarove** tvrdenie je založené na hypotetickom predpoklade, že Rusko by na západnú pomoc reagovalo pozitívne, že by sa mu dokázalo politicky priblížiť, demokratizovať sa a vytvoriť blízke partnerstvo so západnými krajinami. Vzhľadom na kondíciu ruskej ekonomiky a politickej situácie na prelome tisícročí však nie je isté, či by finančná injekcia v štýle Marshallovho plánu priniesla očakávané výsledky. Tento argument autor v publikácii nespomína, čo je problematické. Takisto platí, že USA nie je zodpovedné za nekompetentnosť **Borisa Jelčina**, ani za fakt, že ruský štátny aparát nedokázal zabezpečiť plynulú tranzíciu po páde Sovietskeho zväzu, v dôsledku čoho bol odkázaný na spoluprácu s Medzinárodným menovým fondom. **Achcar** akoby si neuvedomoval, že Rusko je suverénny štát, ktorý nie je len pomyselnou figúrkou Spojených štátov. Dovolím si tvrdiť, že táto argumentačná chyba sa v publikácii opakuje.

Autor pokračuje druhým ambivalentným tvrdením, že rozšírenie, resp. očakávané rozšírenie NATO o krajiny východnej Európy, vrátane pobaltských štátov a Ukrajiny, je ďalšie kľúčové rozhodnutie, ktoré vyprovokovalo Rusko k odvetným, preventívnym útokom proti rozširovaniu NATO na území Gruzínska

a Ukrajiny. Expanzia Severoatlantickej aliancie totiž odstránila imaginárnu nárazníkovú zónu medzi západnými spojencami a Ruskom, čím sa obe strany dostali do „začarovanej špirály akcií a protiakcií“ (s. 232), vedúcej k dlhodobej eskalácii napätia. **Achcar** preto argumentuje, že expanzia NATO na Východ nikdy nebola o zvýšení bezpečnosti v Európe, ale o provokácii pod taktovkou Spojených štátov, ktorá znížila dôveru Ruska voči Západu a značným spôsobom ohrozila mier na starom kontinente. **Achcar** však neberie do úvahy bezpečnostné obavy krajín východnej Európy z ruskej agresie, ktoré boli opodstatnené historickými skúsenosťami. Jeho argument o provokácii zo strany NATO je tak jednostranný a ignoruje legitímne bezpečnostné záujmy krajín, ktoré sa rozhodli dobrovoľne vstúpiť do Severoatlantickej aliancie a rozšíriť tak svoju spoluprácu s Washingtonom, ktorý je dnes atraktívnejším partnerom pre krajiny bývalého východného bloku. Spomínaný argument v texte absentuje aj napriek **Achcarovmu** konštatovaniu, že Rusko nedokáže zastaviť „*emancipáciu*“ (s. 60) štátov strednej a východnej Európy smerom na Západ.

Autor publikácie sa neskôr vyjadruje na adresu **Vladimira Putina**, ktorého opísal ako „*moderného hrdinu neosovietskeho totalitarizmu*.“ (s. 150) Jeho mocenský vzostup z principiálneho hľadiska prirovnáva k vzostupu **Adolfa Hitlera** v pre Nemecko turbulentnom období, po prijatí Versaillskej zmluvy, pričom celý proces vníma ako dôsledok „*prehniťých*“ praktík a ekonomickému kolapsu postsovietskeho Ruska za **Jelčínovej** éry. **Achcarova** paralela medzi **Putinom** a **Hitlerom** je však z môjho pohľadu plytkým zjednodušením politického vývoja v Nemecku a Rusku – dvoch odlišných štátov s jedinečným charakterom. Primárne sa koncentruje na vonkajšie faktory, ktoré prispeli k vzostupu **Putina**, nie vnútorné činitele ruskej politiky a spoločenského vývoja. Navyše treba poznamenať, že **Putinove** Rusko, hoci autoritárske a kvázi-demokratické, sa líši od **Hitlerovho** nacistického režimu v mnohých aspektoch.

Achcar sa v texte vyjadruje aj k ruskej invázii na Ukrajinu, ktorá podľa autora spĺňa očakávanú strategickú trajektóriu, vrátane nacificácie nepriateľa, zničenia ukrajinskej ekonomiky a energetiky, či vyburcovania rusky hovoriaceho obyvateľstva Krymu a východnej Ukrajiny k vzbure. Treba zdôrazniť, že **Achcar Putina** nevyviňuje zo zodpovednosti za túto inváziu. V skutočnosti hovorí o „*neuveriteľnej bezohľadnosti*“, „*katastrofe*“, „*šialenstve*“ či o „*fatálnom prepočítaní* sa“, ktoré spôsobilo, že Moskva je dnes ostrakizovaná viac ako kedykoľvek predtým. (s. 231, 236) Autor navyše tvrdí, že inváziu nevyvolali bezpečnostné obavy z rozširovania Severoatlantickej aliancie, ale **Putinove** imperialistické záujmy cielené na expanziu ruského teritória do bývalých sovietskych oblastí

vplyvu. V tejto súvislosti odľahčene dodáva, že **Putin** sa inváziou na Ukrajinu chcel zapísať do histórie ako novodobý **Vladimír Veľký**, ktorého si história pamätá ako zjednotiteľa a prezieravého politika. Miesto toho však zo seba spravil modernú verziu **Ivana Hrozného**. Každopádne, v knihe absentuje komplexnejší pohľad na historické a kultúrne väzby, ktoré dlhodobo ovplyvňujú rusko-ukrajinské vzťahy. Naopak, **Achcar** sa skôr sústreďí na krátkodobé aspekty vzájomného vzťahu týchto dvoch krajín, čo prirodzene limituje jeho schopnosť precíznej analýzy pozadia súčasného konfliktu.

Autor v publikácii definitívne najviac kritizuje „naivnú“ a „nezodpovednú“ (s. 114) intervenciu vojsk NATO v Kosove, ktorú označuje za „nepochybnú vojnu“ (s. 103) pod taktovkou USA s pokryteckým súhlasom európskych „vazalov“ (s. 109 Bieleho domu. **Achcarovi** vadí, že západní spojenci pod zámienkou humanitárnej pomoci a zastavenia etnických čistiek porušili Chartu OSN a odignorovali konzultácie s Ruskom – blízkym spojencom Srbska. Takisto napáda rozhodnutie vyhlásiť nezávislosť Kosova, pričom za vhodnejšie riešenie označuje vznik medzinárodného protektorátu. **Achcar** dodáva, že miesto toho, aby sa z vyriešenia kosovskej otázky stal vzor vzájomnej spolupráce Ruska s NATO-m, z celej situácie sa vykľulo unilaterálne rozhodnutie USA bez súhlasu Bezpečnostnej rady OSN, čo podľa autora potvrdilo teóriu Ruska o amerických imperialistických zámeroch a intervencionizme. Rozhodnutie vstúpiť do tohto konfliktu spôsobom, ktorý zvolila **Clintonova** administratíva, preto autor označuje za bod obratu, ktorý odštartoval novú studenú vojnu. V súvislosti s intervenciou vojsk Severoatlantickej aliancie v Kosove však treba zdôrazniť komplikovanosť vojny v Kosove aj občianskej vojny v Juhoslávii, ktoré **Achcar** v knihe ignoruje. Skutočnosťou je, že na území Kosova dochádzalo ku genocide, že miestne obyvateľstvo sužovala humanitárna kríza, a že rokovania na pôde Bezpečnostnej rady OSN boli blokované ruským a čínskym vetom. Takisto ma zaskočili autorove ofenzívne komentáre o európskych „vazaloch“ Spojených štátov. Pravdou je, že tak, ako európske štáty potrebujú spolupracovať s USA kvôli obrovským kapacitám ich ozbrojených síl, Washington potrebuje európske štáty na udržanie si mocenskej výhody v západnom svete. Inými slovami, tento vzťah je vzájomne výhodný. Autor sa takýmito vyjadreniami opätovne snaží čitateľovi vtláčať presvedčenie, že zahraničná politika suverénnych štátov, ktoré dobrovoľne spolupracujú so Spojenými štátmi, je určovaná práve Bielym domom. To podľa môjho názoru hraničí so zavádzaním.

Recenzovaná publikácia takisto analyzuje vzťah medzi Spojenými štátmi a Čínou. V tejto súvislosti je **Achcar** menej pesimistický. Napriek tomu, že daný

vzťah považuje za napätý kvôli taiwanskej otázke a mocenskému preťahovaniu sa o dominanciu na ázijskom kontinente (ten podľa autora po ekonomickej aj diplomatickej stránke vyhrá Čína), priama konfrontácia medzi Pekingom a Washingtonom o status svetového hegemóna je v súčasnosti málo pravdepodobná. **Achcar** v tomto kontexte poukazuje na interné problémy Číny (napr. dôsledky politiky jedného dieťaťa) ovplyvňujúce zahraničnopolitické ambície Pekingu, jeho tradične opatrnú zahraničnú politiku aj badateľné limitácie čínskych ozbrojených síl. Mojou kritikou je, že kniha venuje malú pozornosť vzájomnej ekonomickej závislosti medzi týmito rivalmi. Faktom je, že napriek politickému napätiu si udržiujú značné obchodné väzby a „Čína naďalej uprednostňuje západnú technológiu, kedykoľvek má na výber“, čo **Achcar** v publikácii potvrdzuje. (s. 71) Dané skutočnosti podľa môjho názoru oponujú existencii novej studenej vojny, teda javu, ktorý podľa autora formuje svetovú politiku od obdobia kosovskej vojny.

V samotnom závere **Achcar** zdôrazňuje nevyhnutnosť návratu k multilaterálnemu riešeniu konfliktov na úrovni OSN. Podľa jeho slov ide o jedinú alternatívu na zachovanie mieru vo svete. Napriek tomu, že Chartu OSN označuje za nedokonalú, je podľa neho najlepším dostupným rámcom pre zachovanie mieru medzi národmi a pre spoločné globálne úsilie pri riešení problémov. **Achcar** však v publikácii neponúka konkrétne návrhy reformovania OSN, ktoré by viedli k zefektívneniu jej činnosti. Autorova idealizovaná vízia tak vo svojej podstate ignoruje realitu mocenských vzťahov a národných záujmov, ktoré často bránia efektívnemu fungovaniu medzinárodných organizácií.

Hoci **Achcarova** kniha ponúka zaujímavý pohľad na eskaláciu napätia v medzinárodnej aréne od 90. rokov minulého storočia, nie je bez nedostatkov. Autorova analýza je podľa môjho názoru prehnane ovplyvnená jeho ľavicovým presvedčením a komunistickou minulosťou, v dôsledku čoho opakovane sklzáva k zjednodušujúcemu a netransparentnému naratívu, ktorému pripisuje takmer všetku eskaláciu geopolitického napätia medzi trojuholníkom svetových mocností na vrub Spojeným štátom. Samozrejme, zahraničná politika USA je často kontroverzná a nie vždy etická, no tvrdiť, že je strojcom všetkého zla, je neférové. Prehnaná kritika jedného štátu neskôr vedie ku skreslenému pohľadu na medzinárodné vzťahy, ktorý môže negatívne ovplyvniť čitateľa.

Takisto platí, že argument o „*novej studenej vojne*“, ktorý je kľúčovým odkazom celej knihy, má výrazné nedostatky. **Achcar** sa v texte až príliš zameriava na vojenské a politické aspekty vzťahov medzi troma veľmocami,

pričom zanedbáva ekonomické faktory. Problém je to najmä preto, že v porovnaní s obdobím bipolárneho rozdelenia sveta počas studenej vojny 20. storočia je realita moderných medzinárodných vzťahov oveľa komplexnejšia, čo sa prirodzene týka aj globalizácie ekonomiky. Inými slovami, dnešný svet sa od klasickej studenej vojny, kedy bol v podstate rozdelený na dva protichodné bloky, ktorých konkurencia bola primárne vyjadrená vo vojenskom zmysle, podstatne zmenil. Dnes platí, že ekonomická, politická a vojenská konkurencia sú výrazne prepojené. Ako navyše poznamenal samotný **Achcar**, spolupráca medzi Čínou a Ruskom je založená na pohodlí, nie na láske. Neexistuje preto žiadny východný blok, ktorý by sa dal porovnať s bývalým sovietskym blokom.

Achcar zároveň zanedbáva dôležitosť a suverenitu menších štátov vo svetovom systéme a takmer úplne ignoruje možnosť ich odporu voči veľkým mocnostiam. To je badateľné v súvislosti s členskými štátmi NATO, ktoré **Achcar** označuje za „vazalov“ USA, ako aj pri opise vzťahov Ruska s krajinami bývalého východného bloku, ktoré si po osamostatnení samé a dobrovoľne vybrali politickú trajektóriu smerujúcu na Západ.

Na úplný záver je nutné zdôrazniť, že konanie Sovietskeho zväzu, ktorého štafetu neskôr prebrala Ruská federácia, je ultimátny dôvod, prečo NATO vôbec existuje, a prečo by malo existovať aj v budúcnosti. Tvrdenie, že NATO pošťvalo krajiny bývalého východného bloku proti Rusku je absurdné. Je to práve samotné Rusko, ktoré svojou zahraničnou politikou nechcene nabáda k rozširovaniu Severoatlantickej aliancie. Ideálnym príkladom je vojna na Ukrajine, ktorá ku vstupu motivovala Fínsko a Švédsko.